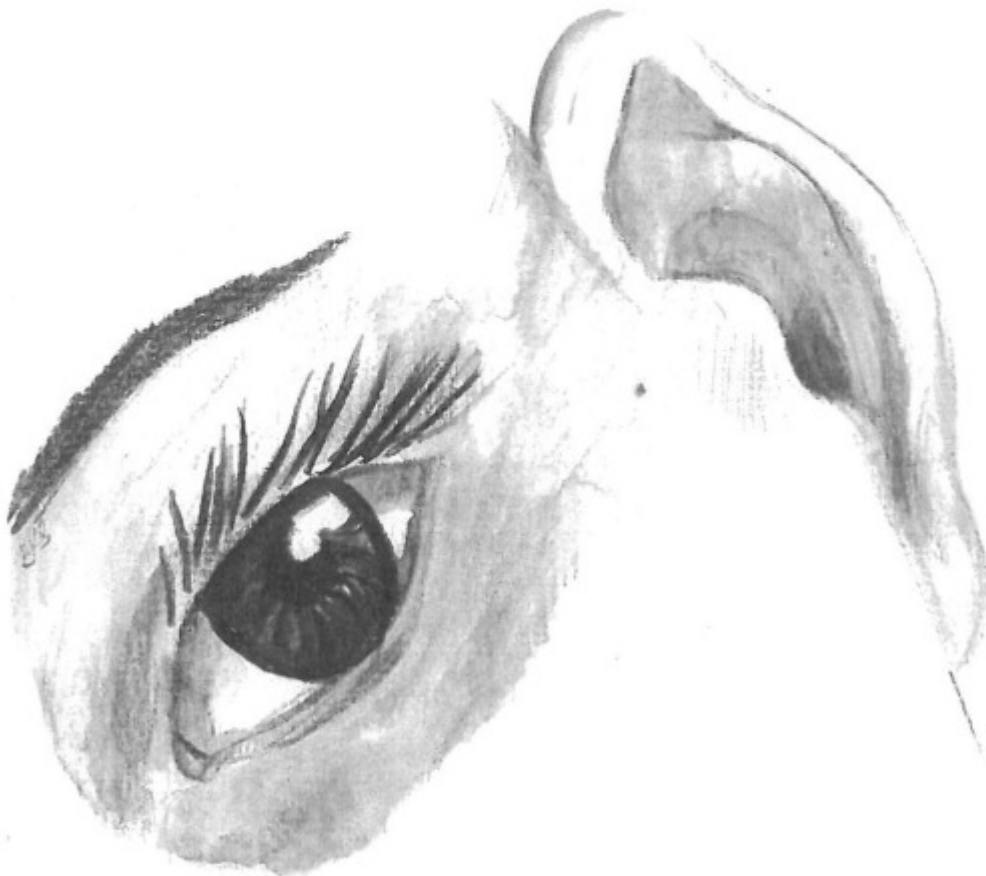

Differenciált feladatbank

Auditív differenciálás, tagolás

Szerkesztette: Hornichné Lakos Judit
Borítóterv: Bodor Klára Sarolta

Bevezetés, fogalom meghatározások

Hallás

A hallás az az élőlényekre jellemző élettani folyamat, melynek során valamilyen vivőközegben terjedő hanghullámok hatására az egyénben szubjektív hangérzet jön létre. A fülünk a hang magasságát és a hangerőt képes érzékelni, valamint alkalmas a hang irányának megítélésére is. A mindennapi életben számos különböző intenzitású és frekvencia összetételű zajokkal, zörejekkel, neszekkel találkozunk.¹

Az auditív (akusztikus) ingerek észlelése, feldolgozása rendkívül fontos a sikeres tanulási folyamat megvalósulásában. Az auditív észlelési – és feldolgozási zavar esetében a hallott információt a központi idegrendszer nem kellő hatékonysággal és pontossággal dolgozza fel. A feldolgozási zavar következményeként jelentkezhet: makacs beszédhiba, dadogás, meglassúbbodott beszédhallás, gyenge helyesírási készség.²

Ismerkedjünk meg most a témánk szempontjából is fontos fogalmakkal!³

Auditív differenciálás:

Az auditív differenciálás az azonos, illetve a hasonló hangzású szópárok hallás utáni megkülönböztetése, a finom hangzásbeli különbségek észlelésének képessége.

Auditív tagolás:

A hallott szó részekre bontása. Egy adott hang vagy szótag, mint rész felismerése a szóban. Az auditív tagolás megfelelő szintje szükséges ahhoz, hogy a gyermek a háttérzajból ki tudja szűrni a fontos információt.

A továbbiakban az auditív differenciálás és tagolás fejlesztésére szolgáló játékok leírása következik. A játékok többnyire az egyszerűbbtől a bonyolultabb, komplexebb felé haladnak.

¹ Forrás: <https://edukid.hu/auditiv-eszleles-feldolgozas-zavara/>

² Kulcsár Mihályné: A tanulás öröm is lehet [58.old]

³ Forrás: <https://fejlesztok.hu/segedletek/pedagogiai-segedletek/186-fejleszt-es-gyogypedagogiaban-hasznalt-szakkifejezesek-gyitemenye>

Gyakorlatok az auditív differenciálás és tagolás fejlesztéséhez

1. gyakorlat: Saját testünkkel keltett zajok felismerése becsukott szemmel

Ennél a feladatnál saját testünkkel keltünk zajokat, például: kopogunk, köhögünk, toppantunk, csettintünk, tapsolunk, orrot fújunk, szipogunk, fogunkat vacogtatjuk, sóhajtunk.

A tanulók miután megismerték az előbbieken felsorolt zajokat, becsukják a szemüket és egy társuk által keltett zajt kell azonosítaniuk. Neheztésképpen egymás után kettő, három zajt is kelthet, amit a gyerekeknek megfelelő sorrendben fel kell tudni idézni vagy meg kell tudni csinálni. Ebben az esetben már a szeriális készségei is fejlődnek a gyerekeknek. Nagyon érdekes lehet a gyerekek ötleteit meghallgatni, hogy milyen egyéb zajt tudnak kelteni a testükkel.

A játék által fejlődik a tanulók auditív észlelő-, differenciáló-, illetve szeriális készsége, valamint kreativitása is.

2. gyakorlat: Környezetünkben lévő zajok, neszek, hangok felismerése

Ennél a gyakorlatnál környezetünk neszeit, zajait használjuk, például: elejtünk egy tárgyat, két tárgyat összeütögetünk, papírt gyűrünk, papírt tépünk, kulcscsomót zörgetünk, pénzt csörgetünk, ajtót becsukunk, kilincset lenyomunk, telefon csörgése, olló nyitása, papír vágása, könyv lapozgatása, klaviatúra kopogása, labda pattogatása, víz csobogása stb.

A gyermekkel megismertetjük ezeket a hangokat, majd ők is keltenek ilyen zörejeket. Egy játék alkalmával egyszerre hat zörejjel játszunk! Minél hasonlóbb hangzású zörejekkel dolgozunk, annál nehezebb megkülönböztetni, differenciálni azokat.

A gyerekek miután megismerték az előbbi zörejeket, becsukják a szemüket majd egy társuk által keltett zörejt kell azonosítani. Ha egymás után több zörejt hallható, akkor a tanulónak a zörejek sorrendjét is meg kell tudni mondania.

A játék által fejlődik a tanulók auditív észlelő-, differenciáló-, illetve szeriális készsége, valamint kreativitása is.

3. gyakorlat: Állathangok, természeti jelenségek hangjainak megismerése, a hangok utánzása majd azonosítása csak hallás alapján

A játék az adott téma hangjainak meghallgatásával, megismerésével kezdődik, majd bekötött szemmel azonosítja a gyermek a hallott hangot.

Ez a játék kiegészíthető az állatok esetében az állat mozgásának megfigyelésével, majd utánzásával.

A gyakorlathoz használhatóak az alábbi linkeken található hanganyagok és játék:

<https://www.youtube.com/watch?v=0zth42SHltU>

<https://www.youtube.com/watch?v=VfoPNlINGjY>

<https://fairplaytrade.hu/hanglotto-allatok-es-termeszeti-jelensegek-3386>

A játék során fejlődik a tanulók auditív figyelme, észlelése és differenciáló képessége.

4. gyakorlat: Egymás hangjának felismerése, jellemzése.

A „Koszorú, koszorú...” kezdetű gyermekjáték mintájára játszható az alábbi feladat. A játék egymás hangjának, hangszínének megfigyelésével indul. A tanulók meghallgatják egymás hangját, majd egy tanulónak bekötött szemmel kell megállapítani, hogy ki köszönt neki, vagy ki mondott neki valami kedveset. Ezután szerepcsere következik. Ha az alapjátékot már jól játsszák a tanulók, akkor lehet nehezíteni a gyakorlatot azzal, hogy kissé eltorzítja a hangját az a tanuló, aki köszön.

A játék fejleszti az auditív figyelmet, észlelést és differenciálást.

5. gyakorlat: Különböző életkorú emberek hangjának felismerése, jellemzése

Készíthetünk, vagy kereshetünk hangfelvételeket, ami különböző életkorú emberi hangokat tartalmaz. Ezt meghallgatják a gyermekek, megállapításokat tesznek, hogy milyen korú személy beszél, milyen a hangszíne. Kérjük mindig magyarázatot a tanulóktól, hogy miből jött rá a megoldásra, miből gondolja, hogy ki beszélhet.

A feladat fejleszti az auditív észlelést, valamint ráirányítja a figyelmet a beszéd tudatosabb megfigyelésére.

6. gyakorlat: Hangszerek hangjának megismerése, felismerése élőben

A feladat összeköthető mozgással is. A különféle hangszerekhez mozgásformát rendelhetünk. Lassú futást végeznek a tanulók, a síp hangjára megállnak, a triangulum hangjára hasalnak, a csörgő hangjára forognak egyet és futnak tovább. A feladat során figyeljen a pedagógus arra, hogy a tanulók ne láthassák a megszólaltatott hangszert.

Nehezíthető a gyakorlat a hangszerek számának növelésével, hasonló hangzású hangszerek bevonásával. Nehezíthetünk továbbá még, ha nagyobb alapzajban kell ezt megoldaniuk a tanulóknak.

A gyakorlat fejleszti a tanulók auditív figyelmét, észlelését, differenciálását és tagolást, valamint mozgáskoordinációjukat és a gátló funkciót.

7. gyakorlat: Hasonló hangzású és típusú hangszerek hangjainak megismerése megszólaltatással, illetve lejátszással

A játék során a gyermek bekötött szemmel várja a már korábban megismert hangszer megszólaltatását, vagy a lejátszását és megpróbálja kitalálni a megszólaltatott hangszer nevét előzetes tapasztalatai alapján. Külön feladat lehet annak eldöntése, hogy egyes hangszerek hangjai szomorúak, vidámak és miért érzi annak a gyermek.

Nehezítés lehet, hogy egy koncertfelvételen hallás alapján állapítsa meg a gyermek, hogy a felvételen hallható-e a megfigyelt hangszer.

A gyakorlat fejleszti a tanulók auditív észlelését, hangszerismeretét, auditív differenciáló képességét, illetve auditív tagolását.

8. gyakorlat: „Kedvenc hang” játék⁴

A gyerekek körben ülnek. A pedagógus előtt 4-5 különböző hangszer van. A játék elején bemutatja a hangjukat, majd közösen kiválasztják a „kedvencet”. Ezt követően a gyerekek becsukják a szemüket, hallgatják a hangokat, s ha a kedvencük megszólal, felemelik a kezüket, vagy tapsolnak a hátuk mögött, vagy forognak egyet törökülésben.

A játék fejleszti az auditív észlelést, figyelmet.

⁴ Forrás: <http://gondolkodjegyesszagesen.hu/archive/meseli-jatssz-alkoss/hang-erint-o/figyelem-koncentracio/>

9. gyakorlat: „Hol így, hol úgy” játék⁴

A gyerekek egy nagy körben állnak. A játék elején megfigyelik, megtapasztalják a magas és mély hangokat, amit a pedagógus xilofon segítségével szemléltet. Ezután kipróbálják, hogyan tudnak magas és mély hangon beszélni.

A játék során a gyermekek körbe járnak, egy kijelölt tanuló a hét napjait sorolja váltottan magas, illetve mély hangon. A tanulók magas hang hallatán lábujjhegyre emelkednek, mély hang esetén guggolásban haladnak tovább.

A játékot eltakart xilofon segítségével folytatják tovább, ha magas hangot szólaltatnak meg, akkor páros lábon szökdelnek, ha mélyet mászásban haladnak.

A játék fejleszti az auditív észlelést, figyelmet, differenciálást és lehetőséget biztosít az alapmozgások gyakorlására, valamint az időbeli tájékozódás, vagy más egyéb tartalmak gyakorlására mozgás során.

10. gyakorlat: Hangos és halk hangok differenciálása élő beszédben, illetve hangfelvételen

Mozgáshoz kapcsolatosan játszunk ezt a gyakorlatot is. Egy tanulót megkérünk, aki a kettes számsort mondja növekvő, illetve csökkenő sorrendben 2-20-ig a hangerő változtatásával. Hangos számolás esetén gyors futást végeznek a tanulók, halk számolás esetén pedig lassú futást. Ügyeljünk, hogy mindenki legyen számoló is!

A feladat fejleszti az auditív figyelmet, észlelést, valamint a matematikai készségeket. A feladathoz bármilyen más tantárgyi tartalmat is kapcsolhatunk.

11. gyakorlat: Rövid és hosszú hangok differenciálása hangszerekkel, vagy élő beszéddel

A feladat ismét megismeréssel kezdődik. A pedagógus majd a tanulók is megszólaltatják a kezükben lévő hangszert hosszan, aztán röviden. A feladat egy kiválasztott magánhangzó hangoztatásával folytatódik hosszan, majd röviden.

Mozgással összekapcsolva játszhatjuk ezt is. A tanulók felsorakoznak egy vonalban egymás mellé, egy társuk takarásban van egy hangszerrel. Ha röviden szólaltatta meg a

hangszert, helyben ugranak egyet a tanulók, ha pedig hosszan, akkor lépnek egyet előre. Ugyanígy játszhatunk a magánhangzók hangoztatásával is. A feladat fejleszti az auditív figyelmet, észlelést, differenciálást.

12. gyakorlat: „Aranyalmacsósz” játék⁴

Ebben a játékban egy gyermek szeméit bekötjük, ő lesz a csósz. Leül a földre, s a háta mögé helyezünk egy csengőt. A cél a hangszer elcsenése. Egy-egy gyermek csendben odalopakodik, s ha a csósz nem hallja meg, elcseni a hangszert. Ha azonban figyelmes a csósz, odamutat, ahonnan a zajt hallja, s ekkor szerepet cserélnek.

A játék fejleszti az auditív figyelmet.

13. gyakorlat: „Hol szólsz kispajtás?”⁴

A gyerekek körben ülnek. A kör közepén egy gyermek foglal helyet. Szemét kendővel bekötjük. A körben ülők kezében egy-egy hangszer van. A pedagógus intésére egy gyermek megszólaltatja a hangszerét, a közepén ülő pedig arra mutat, ahonnan a hangot hallotta. Ha jól észlelte a hangforrás irányát, helyet cserél a társával.

Játszhatjuk úgy is, hogy a gyermekek körben ülnek, a körön kívül felállítunk négy gyermeket, a négy égtájnak megfelelő irányba, kezükben egy-egy hangszerrel. Ők adják majd a hangot a pedagógus irányításával. A többiek lehunyják a szemüket, s kezükkel mutatnak a hallott hang irányába.

A játék alkalmas a hallási figyelem és a különböző irányból érkező hangok észlelésének fejlesztésére.

14. gyakorlat: „Mit mond a kisrobot?” játék

A tanulók kettesével egymással szemben ülnek. Előre meghatározott témakörhöz vagy főfogalomhoz (például: ősz, járművek, háziállatok, testrészek, égitestek, költők stb.) rendelve mondanak egy általuk kitalált szót hangokra bontva „robot nyelven”. Társuknak ki kell találnia, hogy mit mondott a „kis robot”. Majd szerepcsere következik.

A játék fejleszti az auditív analízis, szintézis képességét.

15. gyakorlat: „Virágnyelv”

Az előző típusú feladat játszható még olyan formában is, hogy a tanulók „virágnyelven” fogalmazva mondják ki az adott témakörhöz tartozó szót, ami azt jelenti, hogy a szónak csak a magánhangzóit mondja ki. A társának ki kell ezt egészítenie a hiányzó mássalhangzókkal és kimondani a szót. Egy-egy kitalálás után szerepcsere következik. Lehet például ruhadarabokkal játszani. Milyen ruhadarabra gondolkodok? uiia (gumicsizma), uóe (pulóver), ió (trikó), öő (öltöny), oa (szoknya)

Egy másik variációs lehetőség, amikor a pedagógus egy ismert mondókát vagy verset mond el virágnyelven, a gyerekek pedig kitalálják, hogy mire gondolt.

A játék során fejlődik a tanulók auditív tagolása és nyelvi készségei, fogalmi gondolkodása.

A feladatgyűjtemény ezután következő feladatai Brigitte Sindelar elvei alapján készültek a program típusfeladatait felhasználva, de általam készített szójegyzékkel, gyakorlólapokkal.⁵

16. gyakorlat: Szópárok azonosságának, különbözőségének felismerése

Ehhez a gyakorlathoz jól használható Brigitte Sindelar programja, vagy a Betűről betűre sorozat ilyen típusú feladatai. A gyakorlat során a gyermek elismétli a pedagógus által mondott szópárt, majd eldönti, hogy egyforma-e vagy különböző. A Sindelar programban kötött sorrendben történik a gyakorlatok megoldása, ami azt jelenti, hogy ha az első gyakorlatot hiba nélkül teljesítette, akkor léphet tovább. Ha nem az említett program szójegyzékét használjuk, akkor mindenképpen kapcsolódjunk az aktuális nyelvtani anyaghoz, vagy a tanuló számára problémát jelentő hangokhoz. A feladat egyszerűbb, ha értelmes szavakból állnak a megismétlendő szavak, nehezítésként alkalmazható az értelmetlen szavak utánmondása és differenciálása.

Ajánlott szójegyzék:

sajt-sajt, szél-szál, szál-szál, bál-bál, dér-tér, dal-bal, kenyér-kenyér, tányér-tenyér, tányér-tányér, kenyér-kenyér, dúdol-dúdol, dúdol-dúcol, dúcol-dúcol, kefé-kevés,

⁵ Brigitte Sindelar: Auditív differenciálás 1,2,3

kevés-kevés, kávés-kevés, kávés-kávés, gond-gomb, lomb-comb, hold-hold, bolt-szólt, szólt-szólt, cseng-leng, cseng-csend, csend-csend, csent-csent, csont-csent, csont-bont

A gyakorlat az auditív differenciálás fejlesztését szolgálja.

17. gyakorlat: Szópárok azonosságának különbözőségének felismerése értelmetlen szavak esetén

A tanulónak megint az a feladata, hogy elismételje az értelmetlen szópárt, majd el kell döntenie, hogy egyforma vagy nem egyforma.

Ajánlott szópárok:

kub-nub, sub-sub, nuk-nek, szol-szul, hit-hit, mes-nes, kiz-kiz, rug-rug, lon-len, hac-lac, szep-szep, xor-szor, bek-mek, jiz-jiz, vul-vul, sap-sap, sák-szák, cer-cser, med-med, net-set, bil-dil, lok-log, pot-pot, pod-pot, fib-vib, dut-dot, mőt-mőt, huc-nuc, lef-lef, pid-gid

Minél rövidebbek a szavak annál könnyebb a feladat, nehezíteni a szavak hosszával lehet.

A gyakorlattal a tanuló auditív észlelését és differenciálását fejlesztjük.

18. gyakorlat: Szópárok azonosságának különbözőségének felismerése kizárólag hallás segítségével

Ennél a feladatnál a tanuló nem mondhatja ki a hallott szópárt, kizárólag azt mondhatja, hogy egyformának hallotta-e vagy nem. Figyeljünk a feladat megoldása során, hogy a gyermek ne láthassa a szánkat és semlegesen mondjuk mindkét szót. A feladathoz használhatjuk az előbbieken leírt szójegyzéket, de készíthetünk a tanuló problémájának megfelelő szószedetet. Nagyon jól használható szójegyzékek találhatóak a Betűről betűre sorozat köteteiben is.

A gyakorlattal a tanuló auditív észlelését és differenciálását fejlesztjük.

19. gyakorlat: Szópárok azonosságának különbözőségének felismerése kizárólag hallás segítségével értelmetlen szópárok estén

Nehezítésképpen értelmetlen és/vagy zöngés-zöngétlen hangpárokat mondunk a tanulóknak. A feladat, hogy a szópárok elismérlése nélkül döntsenek azok egyformaságáról vagy különbözőségéről.

Ajánlott szójegyzék:

supu-subu, sege-seke, seke-seke, sida-sida, sida-sita, sita-sida, sita-sita, sudu-sudu, sudu-subu, sive-sife, sife-sife, saga-saka, saka-saka, siki-siki, sige-sike, sabu-sabu, sadu-sabu, sadu-satu, saki-sagi, saki-saki, sata-sada, sede-sete, sete-sete, suti-suti, sudi-suti, seve-sefe, sufe-suve, sufe-sufe, soke-suke, soke-soke, soke-soge, sazu-saszu, susze-susze, suze-susze

A gyakorlattal a tanuló auditív észlelését és differenciálását fejlesztjük.

20. gyakorlat: Rövid és hosszú hangok differenciálása

A feladatgyűjtemény elején már szerepelt a rövid és hosszú hangok differenciálása, azt kiegészítve kerülnek ide a feladatok. A gyakorlatot megfigyeléssel kezdjük. A pedagógus hosszan szólaltat meg egy sípot többször egymás után, meghallgatja a tanulók észrevételeit ezzel kapcsolatban, majd több rövid sípolás következik. Erről szintén véleményt formálnak a tanulók. Ők is megszólaltatják a saját sípjukat hosszan is és röviden is, ezután következik a játék, „Lépj ahogy sípolok!”. Egy tanulónál van a síp, a többiek egy vonalban felsorakoznak egymás mellé, ha hosszú hangot hallanak egy óriáslépést haladnak előre, ha rövidet, akkor tyúklépésben haladnak tovább. Ügyeljünk arra, hogy mindenkinek legyen lehetősége sípolni. A feladat nehezíthető, ha alapzajban például halk zene vagy beszélgetés mellett kell a sípolás hosszúságát megfigyelni.

A gyakorlat fejleszti az auditív észlelést, differenciálást és tagolást.

21. gyakorlat: "Kottázás"

Az előző feladathoz kapcsolódva, bevezetjük a hosszú, illetve rövid hangokra vonatkozó jelzéseket (hosszú hang –, rövid hang ·). A pedagógus újra sípol, a tanuló pedig lejegyzí,

amit hallott. Hosszú hang esetén vonalat, rövid hang esetén pontot tesz. A lenti példa sorozatokat a tanuló egy üres lapra jegyzi le.

Sorozatok a gyakorláshoz:

-. - . - . - .
.. - . - . - . - . -
. - . - . - .
-- . - - . - .
-- . - . - . -
- . - - . - . -
.. - - - - .
- . - . - . -

A feladat fejleszti az auditív differenciáló képességet.

22. gyakorlat: Rövid és hosszú magánhangzók megkülönböztetése

Ahogy a sípot tudjuk hosszan és röviden fújni, úgy a magánhangzókat is tudjuk röviden és hosszan ejteni. A pedagógus magyarázata után a tanuló begyakorolja ezt az „i” hang esetén, majd a feladat következik.

A tanulók párban dolgoznak, egyikük meghatározott sorrendben hangoztatja a magánhangzót, a társuk pedig a megtanult jelöléseket használva lejegyzeteli azt (a fenti sorozatok is használhatóak), majd össze is hasonlítják a jeleket. Szerepcsere következik. Ezt a feladat típust minden magánhangzó esetében gyakoroltathatjuk, akár papír ceruza helyett mozgásba ágyazott feladatként is. Rövid hangra ugranak, hosszúra lépnek a tanulók.

A gyakorlatot meg is fordíthatjuk, jelekkel ellátott papírt adunk a tanuló kezébe és hangoztatnia kell a jeleknek megfelelően az adott magánhangzót. Mindenféle magánhangzó esetében élhetünk ezzel a fejlesztő feladattal.

A feladat fejleszti az auditív észlelést és differenciálást.

23. gyakorlat: Magánhangzók hosszúságának differenciálása szavakban

A feladat során olyan szavakat mond a pedagógus a tanulónak, amiben rövid i, vagy hosszú í, vagy mindkettő van. Minden szó után meg kell mondania a tanulónak, hogy melyiket hallotta.

Ajánlott szójegyzék:

cím, dísz, mit, visz, díj, viccel, címez, címer, híres, sirály, király, bírál, vírus, siet, firkál, biceg, cipel, kínos, kerekít, tiszteleg, szívritmus, mínusz, filmszínház, bilincs, szimatol, víziló, polip, puhít, tipeg, segít, visít, sípol, sima, kabin, ijed, könnyít, sűrít, tompít, pizmog, frissít, zúzódik, lázít, nyílik, vegyít, csinos, nyerít, gitár, gejzír, fityeg, fityfiritty, csúzli

A feladat fejleszti az auditív észlelést és differenciálást.

24. gyakorlat: Hiányzó ékezetek pótlása

A tanuló kap egy gyakorlólapot (*1. gyakorlólap a dokumentum végén*), amin szavak vannak, de az i betűkről hiányoznak az ékezetek. A pedagógus felolvasása alapján pótolja a tanuló a hiányzó ékezeteket.

A feladat nehezítése, hogyha nem olvassa fel a pedagógus a szavakat és anélkül kell pótolni az ékezetet a tanulónak. Minden magánhangzóhoz lehet hasonló típusú feladatot készíteni.

A feladat fejleszti az auditív észlelést és differenciálást, valamint a helyesírási készséget.

25. gyakorlat: Nyomozó feladat

A gyakorlat során a tanuló egy szöveget kap, ahol meg kell keresnie és az ismert módon jelölnie a rövid és a hosszú magánhangzókat. A rövid magánhangzók alá pontot, a hosszúak alá vonalat rajzol. Ehhez a feladathoz használható bármilyen típusú történet, javasolom Csabay Katalin: Lexi betűországban I., II. című könyvek meséit. Ezekben a könyvekben az egyes betűkhöz olyan történetek kapcsolódnak, amiben sok az aktuálisan differenciálendő hang, betű.

Nehezítésképpen ugyanezt a szöveget kapja a tanuló, csak valamennyi magánhangzóról hiányzik az ékezet, a tanuló a felolvasás alapján végzi az ékezetek pótlását majd még nehezebb amikor önállóan a pedagógus felolvasása nélkül végzi ugyanezt.

A feladat fejleszti az auditív differenciálást, a helyesírási készségeket.

26. gyakorlat: A zöngés-zöngétlen hangpárok ejtésének tudatosítása

Mindig annak a hangpárnak az ejtését tudatosítsuk, amelyikkel a tanulónak problémája van és gyakoroltatni szeretnénk. P-b hangok ejtésének tudatosításához papírgalacsint

gyúrunk, amit a pedagógus a kézfejére tesz. Erős artikulációval mondja a bír majd a por szót, a papírgalacsin mozgását figyeljük. Ezután a két hangnál megfigyeljük az ajkak feszességét és tükörben az ajkak állását. Majd a gége rezgését vagy annak hiányát is megfigyeltetjük a tanulóval a p-b hangok ejtésekor.

A bevezető feladat elvégzése után a tanuló elé helyezzük a differenciálendő hangok betűkártyáját és arra kérjük a tanulót, hogy ismételje el azt a szót, amit hall majd döntse el, hogy melyik hangot hallja, ejti a szó elején.

Ajánlott szójegyzék:

bolt, bont, pont, bab, pír, bír, bukta, percc, puszi, bank, banán, poros, boros, pörög, püföl, bent, borul, pap, bab, bicska, puhul, pakol, piac, bicska, biceg, piheg, pipi, bibi, barokk, buzog, pöccint, biccent, baktat, billen, pillant, perc, bérc, paplan, bokszol, buzdít, pendül, pezseg, berreg, párolog, puhatol, bócorog, brummog, puttony

Ezt a feladattípust minden problémás hangpár esetén elvégeztethetjük a tanulóval, tanulókkal.

A feladat fejleszti a tanulók auditív differenciálását, valamint elősegíti a tanulók hangképzési tudatosítását is.

27. gyakorlat: Hiányzó betűk pótlása

Az előző gyakorlat nehezítése ez a feladattípus. A gyermek egy gyakorlólapot kap (2. gyakorlólap), amin hiányoznak az első betűk (p-b). Használható az előző feladat szójegyzéke

A pedagógus felolvassa a szavakat, a tanuló szintén elmondja, majd beírja a hiányzó betűt.

Következő nehézségi fokozat lehet, amikor keresett p-b hangok bárhol lehetnek a szavakban. A tanuló először a pedagógus felolvasása alapján hangoztat és pótol, majd önállóan felolvasás nélkül pótolja a hiányzó betűket. (3. gyakorlólap)

Ajánlott szójegyzék:

bal, dob, szoba, lop, kopog, ropog, kobold, bokor, rombol, billeg, paplan, roppan, robban, hab, koppan, comb, lomb, pók, dobbant, csipesz, polc, pogácsa, bor, pont, bűvöl, koplal, topog, gépel, papucs, csobban, zab, pózol, kobold, pipa, reped, görbe, liba, hiba, bűvész, plakát, gombol, sípol, szebben, szépen, éppen, pincér, rabló

Ezt a feladattípust bármilyen tévesztett, cserélt betű esetén lehet alkalmazni a tévesztett betűkhöz készült szószedettel.

A feladattal az auditív differenciálást, helyesírási készséget fejlesztjük.

28. gyakorlat: Szavak kiegészítése történet esetén

Ennél a feladatnál a tanuló olyan történetet kap meg, amiből hiányoznak a tévesztett, differenciálendő betűk. A tanulónak a pedagógus felolvasása alapján kell kiegészítenie a hiányos szavakat. Egy következő alkalommal pedig a felolvasás segítsége nélkül kell beírni a tévesztett betűket.

A feladattal auditív differenciálást, helyesírási készséget fejlesztünk.

29. gyakorlat: Szavak kiegészítése zöngés-zöngétlen hangpár esetén

Ennél a feladatnál minden a tanuló számára problémát jelentő zöngés-zöngétlen hangpár hiányzik a történet szavaiból. A tanulónak a pedagógus felolvasása alapján kell kiegészítenie a szavakat. Egy következő alkalommal pedig a felolvasás segítsége nélkül kell ugyanezt megtenniük.

A feladattal auditív differenciálást, helyesírási készséget fejlesztünk.

30. gyakorlat: "Mit visz a kishajó?" játék

A játékot egy kiválasztott hanghoz kapcsolódva játsszuk. Például a "b" hanggal.

A tanuló/k a helyükön ülnek és képeket kapnak, ami a következőket ábrázolja: busz, pad, bab, rab, pap, sapka, labda, zebra, répa, ablak, bilincs, repülő, paprika, uborka.

A pedagógus elmondja a tanulóknak, hogy a szőnyeg a hajó, azokat a gyerekeket viszi el a kishajó, akik szavában hallható a „b” hang. A tanulók kimondják a kép nevét és ha van benne "b" hang, akkor a szőnyegre ülnek. Majd közösen elismélik a gyerekek a „b” betűs szavakat.

Emlékezetüket fejleszthetjük, ha lefordítják a kártyákat és emlékezetből is felsorolják a szavakat.

Nehezítésként lehet játszani olyat, hogy csak azokat a szavakat viszi a kishajó, aminek az elején hallod, vagy a közepén hallod, vagy a végén a keresett, differenciálendő hangot.

Játszhatunk még kitalálóst is. Több lehetőség közül, logikai úton kell kikövetkeztetni a megoldást a tanulóknak. Például azt a szót viszi el a kishajó, aminek az elején van a keresett hang és egy jármű, vagy aminek a közepén van és három szótagból áll. Tagadással is élhetünk a megfogalmazás során: azt a dolgot viszi el a kishajó, aminek nem az elején halljuk a keresett hangot, ilyen esetben természetesen nem csak egy megoldás lehetséges.

Ezzel a játékkal gondolkodást, logikát, auditív differenciálást és megfigyelőkészséget is fejlesztünk.

31. gyakorlat: Hangkereső

Ezt a típusú játékot akkor játsszuk, ha a tanulók tisztában vannak azokkal a fogalmakkal, hogy eleje, közepe, vége. A tanulók hármásával egymás mögött guggolnak a szőnyegen. A pedagógus szavakat sorol és annak a tanulónak kell felállnia, akinek a helyzete a megfigyelt hangéval megegyezik. Ha a szó elején található a keresett hang, akkor az első tanulók ugranak fel, ha a közepén, akkor a középsők, ha pedig a végén, akkor a hátsó tanulók. Ennél a játéknál változtassuk a tanulók helyzetét, ebben az esetben többször is használható egy szójegyzék. Játszható a feladat padban ülve is, ekkor ki kell jelölni, hogy egy padosor a szó melyik részét jelöli, ehhez kell, hogy három padosorban üljenek a tanulók. A pedagógus sorolja a szavakat és az a padosor koppint (feláll, csettint, dobbant), ha a szóban a keresett hang helyzete megegyezik azzal, amit a feladat elején megbeszéltek. Ezt a típusú feladatot bármilyen hang esetén használhatjuk a hanghoz készített szójegyzékkel.

Ajánlott szójegyzék „b” hanghoz:

zab, busz, bál, bocs, láb, hab, bab, rab, búb, bőr, begy, bök, szab, seb, bob, bánat, tábor, gomb, bogár, bohóc, toboz, lomb, bokor, lobog, domb, bibe, gebe, robog.

Auditív észlelés és differenciálás fejlesztése történik a feladattal.

32. gyakorlat: Szólánc játék

A klasszikus szólánc játék során minden szó utolsó hangját választják le a tanulók és azzal kezdik a következő szót.

Nehezebb változata, amikor a tanulóknak az utolsó szótagot kell leválasztani és azzal kezdeni a következő szót. Ez feltételezi a jó szótagolási készséget. (Például al-ma, ma-ma, ma-tek, tek-nős, nős-tény)

33. gyakorlat: A hangok egybeolvasztási készségének fejlesztése (Kulcsár Mihályné gyakorlata alapján)⁶

A játék lényege: szavak kitalálása a szó egy része alapján. A játék során a pedagógus például ezt mondhatja a tanulóknak: egy virágra gondoltam, aminek a neve úgy kezdődik, hogy tá... Mondd ki, hogy mire gondoltam!

Ezt a feladattípust lehet tantárgyakhoz rendelni, például nyelvtanhoz, irodalomhoz vagy biológiához. Egy szófajra gondoltam, aminek a neve úgy kezdődik, hogy szám. Egy költőre gondoltam, akinek a szülővárosának a neve úgy kezdődik, hogy Kis. Egy életfontosságú szervre gondoltam, aminek a neve úgy kezdődik, hogy tü.

34. gyakorlat: Fülbe suttogott szó vagy mondat továbbadása egymásnak

A tanulók a szőnyegen, vagy a helyükön ülnek. A pedagógus súg valamit az egyik tanuló fülébe, aki azt továbbadja egy társának, ezt mindaddig végzik, amíg az utolsó tanulóhoz ér a súgás, aki végül elmondja, vagy végrehajtja a mondatban szereplő dolgot. Az egymás fülébe suttogott mondat tartalmazhat utasítást, kérést is, amit az utolsó tanuló végrehajt. Mindig más tanulótól kezdje a gyakorlatot a pedagógus, hogy mindenki legyen utolsóként cselekvés végrehajtó is. Nehezítésként bekapcsolhatunk valamiféle háttérzajt (például: zenét vagy ablakot is nyithatunk az utcai zajok zavaró hatását kihasználva).

Az auditív alak-háttér differenciálásához (tagolás) is remek feladatokat ajánl a Sindelar program. A típus feladatok leírásával igyekszem bemutatni e terület fejlesztési lehetőségeit.⁷

35. gyakorlat: Halkra állított zene mellett szavak ismétlése

⁶ Kulcsár Mihályné: A tanulás öröm is lehet 95.o.

⁷ Brigitte Sindelar: Auditív alak-háttér differenciálás (tagolás) 1,2,3

Ennél a gyakorlatnál halkra állított zene mellett a pedagógus szavakat sorol, amit a tanulónak el kell ismételnie, ha egész osztállyal játszunk akkor mindig a soron következő tanuló ismételi. A szójegyzék minimum ötven, rövid (egy-két szótagú) szóból álljon!

A feladat fejleszti az auditív alak-háttér tagolást.

36. gyakorlat: Halkra állított idegennyelvű dal mellett szavak ismétlése

Ennél a gyakorlatnál halkra állított idegennyelvű énekszó, dal mellett kell a tanulónak/tanulóknak megismételni az összes szót, amit a pedagógustól hallanak. Ha egész osztállyal dolgozunk, akkor osszuk ketté az osztályt! Az osztály egyik része egy idegennyelvű dalt énekel, a másik része pedig ismétli a pedagógustól hallott szavakat. A szöszedet végén csere következik. Ha lehet, dolgozzunk másik, hasonló méretű szöszedettel!

Nehezítésképpen halk magyar dal szólhat, vagy magyar dalt énekel az osztály egyik fele. A tanulónak/tanulóknak újra meg kell ismételnük az összes szót, amit a pedagógus mondott.

A feladat fejleszti az auditív alak-háttér tagolást.

37. gyakorlat: Gyerekdalok mellett szavak ismétlése

Ebben a gyakorlatban gyerekdalok szólnak, a tanulónak újra meg kell ismételnie az összes szót, amit a pedagógustól hall. Ha lehet, dolgozzunk másik, hasonló méretű szöszedettel! Egy újabb nehezítés lehet, ha osztállyal dolgozunk, akkor az osztály egyik fele valamelyik tankönyvből olvasni kezd, ők váltva olvasnak. Az osztály másik részének ezt figyelmen kívül kell hagynia és ismételnie a szavakat, amit a pedagógus mond.

A feladat fejleszti az auditív alak-háttér tagolást.

38. gyakorlat: Szószor zaj háttérrel

A tanulónak meg kell ismételnie az összes szót, amit a pedagógus mond, anélkül, hogy elterelnék a figyelmét a különböző zajok, zörejek, hangok, zenék. Osztállyal történő gyakorlás esetén ismét ketté oszthatjuk az osztályt, az osztály egyik fele zajt kelt például papírt gyűr, kulcscsomót ráz, papírt vág stb., az osztály másik fele pedig szavakat ismételi

a pedagógus felolvasása alapján. Nehezebb a feladat, ha a pedagógus hosszabb szavakat sorol, illetve hasonló hangzású szavak is szerepelnek a szóSORban.

A feladat fejleszti az auditív alak-háttér tagolást.

39. gyakorlat: Figyelj a nevedre⁸

A tanulók sorban egymás mellett állnak, a pedagógus szavakat sorol, amikor nevet mond a tanulóknak előre kell lépniük egyet. Játshatjuk úgy is, hogy mindenki csak a saját nevére lép előre. A szószedet először olyan típusú legyen, hogy mindenféle főnév szerepeljen benne, majd készítsünk csak neves szószedet és játsszunk azzal is! Ezt a játékot padban ülve is játszhatjuk, ekkor koppintással jelzik a tanulók a keresett szó elhangzását. Adhatunk a tanulóknak különböző szavakat is amire figyelniük kell, ilyen esetben hasonló hangzású szavakkal játsszunk! (például a megfigyelt szavak lehetnek: málna, Máté, madzag, mászik). Ekkor a szószedet csak hasonló hangzású szavakból álljon!

Ajánlott szószedet a neves játékhoz:

ló, bohóc /név/, kenyér, fiú, ecset, bögre, tűzhely, ablak, párna, /név/, ágy, tévé, rádió, szoknya, nadrág, ceruza, kutya, bárány, kályha, labda, /név/, ház, /név/, szekrény, polc, íróasztal, füzet, könyv, /név/, /név/, függöny, csoki, kifli, labda, ütő, kötél, virág, körte, alma, /név/, ásó, föld, /név/, gyalu, fűrész, deszka, /név/, hal, /név/, gomba, /név/, /név/, lámpa, zsemle, tolltartó, papír, terítő, játék, /név/, szánkó, csengő, repülő, kalap, törpe, /név/, iskola, osztály, udvar, pohár, /név/, ebéd, /név/, macska, eső, cipő, gyermek, bicikli, autó, /név/, korom, kályha, erdő, anya, /név/, ketrec, /név/, nap, /név/, póló, nadrág, fotel, gyümölcs, /név/, kabát, sapka, ing, /név/, telefon, szőnyeg, polc, banán, /név/, kanál, /név/

A feladat fejleszti az auditív alak-háttér tagolást.

40. gyakorlat: Keresd a szót!

Az előző gyakorlathoz hasonlóan a tanulónak egy megadott szót kell figyelnie, és ha azt meghallja, koppintással kell jeleznie. Ehhez a feladathoz használhatjuk az előző feladat

⁸ Forrás: <https://szello.webnode.hu/files/200000084-65dca66d6b/Audit%C3%ADv%20fejleszt%C3%A9s.pdf>

szószedetét, de a név helyére illesszük be például a „bál” szót. Ezt a típusú gyakorlatot más szóval, illetve szószedettel is használhatjuk.

A differenciálandó szó akár ige, melléknév, határozószó is lehet. A szószedetet úgy állítsuk össze, hogy minél több olyan szófajú szó legyen, mint a megfigyelt szó.

A feladat fejleszti az auditív alak-háttér tagolást.

41. gyakorlat: Történetből szavak kihallása

A feladat során összefüggő szövegből kell kihallani a megadott szót és ezt koppintással jelezni. Szükséges egy olyan szöveg vagy mese, amiben egy adott szó többször (elég sűrűn) szerepel.

A feladat nehezíthető, ha több megfigyelt szót kérünk a tanulótól, vagy gyakran használt névelőt (a, az, egy) kell figyelni. A történet hosszának növelésével is nehezíthető a feladat.

A feladat fejleszti az auditív alak-háttér tagolást.

42. gyakorlat: Megadott igekötő vagy szótag kihallása szavak közül:

A pedagógus felolvas egy szószedetet, amiben a tanulónak a „meg” igekötőt vagy szótagot kell figyelnie. Ha meghallja, koppintással jelzi.

Ajánlott szószedet:

megeszi, mese, lemegy, remeg, meglát, semleges, emel, liheg, megemel, emleget, szemetel, kerget, megfigyel, tömeg, menetel, szendereg, megfelelel, csomagol, kecmereg, rendszerez, megremeg

Ilyen típusú szószedet, gyakorlat bármelyik igekötővel készíthető.

A feladat fejleszti az auditív alak-háttér tagolást.

43. gyakorlat: Mondat szavakra bontása

Ennél a gyakorlatnál a pedagógus elmond egy mondatot, a tanulónak pedig meg kell mondania, hogy hány szóból áll a mondat. Nehezítheti a pedagógus a feladatot azzal, hogy nem tagoltan mondja a mondatot. Megkaphatja a tanuló mondatokat írásban is, ahol szavakra kell tagolnia mondatot. Ezt a feladatot gyakorolhatjuk szavakkal is. Egybeírt szavakat kap vagy hall a tanuló, amit tagolnia kell, majd el is mondhatja emlékezetből.

Ehhez nagyon sok feladatot találhatunk a Betűről betűre sorozat köteteiben. Egyszerre öt-hat szóval végezzük ezt a gyakorlatot.

Példamondatok:

Reggelire kiflit eszek.

Holnap reggel kirándulni indulunk.

Évi a fa alatt egy almát majszol.

A tegnapi esős idő miatt sajnos az osztálykirándulás elmaradt.

A feladat fejleszti az auditív tagolást és az emlékezetet.

44. gyakorlat: Adott hang meghallása történetben

A pedagógus lassan felolvas egy történetet, a tanulónak koppintással kell jeleznie minden egyes megadott (például „a”, „o,ó”, „i,í” stb.) hangot. Egy gyakorlat során egy megfigyelt hang legyen. Ehhez a gyakorlathoz bármilyen mese, történet, ismeretterjesztő szöveg is használható.

A feladat fejleszti az auditív tagolást.

45. gyakorlat: Adott hang (például „k”) meghallása szavakban

A pedagógus felolvassa a szójegyzék szavait és kéri a tanulót, hogy minden szó után (a szó megisméltése nélkül) mondja meg, hogy hallott-e a szóban a keresett hangot.

Ajánlott szójegyzék:

krumpli, keksz, madár, korong, madzag, dallam, ember, gyerek, menetel, kamion, baktat, lakó, pók, rombol, gombol, komp, gomb, lóg, lokni, bókol, ragoz, pakol, kerék, derék, regél, merész, Teréz, bringa, minta, ugrik, robban, rokkan, horkol, rombol, szék, szép, rég, rész, kér, mér, bér, telik, szedik

Hasonló szójegyzék készíthető bármely hanggal, ami problémát jelent a tanuló számára. Nehezíthető a gyakorlat, ha értelmetlen szavakban kell differenciálni a kért hangot.

A feladat fejleszti az auditív tagolást.

46. gyakorlat: Melyik hang hiányzik?

A gyakorlat során a pedagógus többségében értelmetlen szavakból összeállított történetet olvas, a tanuló is megkapja ezt a történetet, de hiányoznak belőle a magánhangzók. A tanulónak kell ezeket pótolnia, a pedagógus felolvasása alapján.

A történet egy részlete lehet:

„Aztuhin találkoztam Bohinnal, aki refikkelt egy lubét. Amikor ezt kirugáltam, ő berukkolt egy gát.”

Még nehezebb a feladat, ha a történetet a tanuló úgy kapja meg, hogy a mássalhangzók hiányoznak és ezeket kell a felolvasás alapján pótolnia.

Feladatként lehet végül adni, hogy a tanuló próbálja kicserélni az értelmetlen szavakat értelmesekre, így végül egy értelmes történetet kapunk.

A feladat fejleszti az auditív differenciálást és tagolást, nyelvi kreativitást is.

Gyakorlólapok

1. gyakorlólap

cím, disz, mit, visz, di, viccel, címez, címer, híres, sárly, király, bírál, vírus, siet, firkál, bíceg, cipel, kínos, kerekít, tiszteleg, szivritmus, mínusz, filmszínház, bilincs, szimatol, viziló, polip, puhit, tipeg, segít, visit, sípol, síma, kabin, ijed, könnyit, sűrít, tompit, piszmog, frissit, zúzódik, lázit, nyilik, vegyit, csinos, nyerit, gitár, gejzir, fityeg, fityfiritty, csúzi

c_m, d_sz, m_t, v_sz, d_j, v_ccel, c_mez, c_mer, h_res, s_rály, k_rály, b_rál, v_rus, s_et, f_rkál, b_ceg, c_pel, k_nos, kerek_t, t_szteleg, sz_vr_tmus, m_nusz, f_lmsz_nház, b_l_ncs, sz_matol, v_z_ló, pol_p, puh_t, t_peg, seg_t, v_s_t, s_pol, s_ma, kab_n, _jed, könny_t, sűr_t, tomp_t, p_szmog, fr_ss_t, zúzód_k, láz_t, ny_l_k, vegy_t, cs_nos, nyer_t, g_tár, gejz_r, f_tyeg, f_tyf_r_tty, csúzi_

2. gyakorlólap

_olt, _ont, _ont, _ab, _ír, _ír, _ukta, _erec, _uszi, _ank, _anán, _oros, _oros, _örög, _üfől, _ent, _orul, _ap, _ab, _icska, _uhul, _akol, _jac, _icska, _iceg, _iheg, _ipi, _ibi, _arokk, _uzog, _öccint, _iccent, _aktat, _illen, _illant, _erc, _érc, _aplan, _okszol, _uzdít, _endül, _ezseg, _erreg, _árológ, _uhatol, _ócorog, _rummog, _utony

3. gyakorlólap

al, do, szo_a, lo_, ko_og, ro_og, ko_old, _okor, rom_ol, _illeg, _a_lan, ro__an, ro__an, ha_, ko__an, com_, lom_, _ók, do__ant, csi_esz, _olc, _ogácsa, _or, _ont, _üvöl, ko_lal, to_og, gé_el, _a_ucs, cso__an, za_, _ózol, ko_old, _i_a, re_ed, gör_e, li_a, hi_a, _üvész, _lakát, gom_ol, sí_ol, sze__en, szé_en, é__en, _incér, ra_ló

Köteteink:

Vizuális differenciálás, tagolás

Vizuomotoros koordináció

Vizuális emlékezet

Vizuális intermodalitás

Vizuális szerialitás

Auditív differenciálás, tagolás

Mozgás és beszédritmus

Auditív emlékezet

Auditív intermodalitás

Auditív szerialitás

Téri tájékozódás

